

УДК 640.4:339.15

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.6.4

Ніна А. Крахмальова, Любов П. Хмелевська, Юлія А. Шевчук
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГОТЕЛЬНО-ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ**

У статті представлено результати дослідження в частині оцінювання ефективності управління розвитком готельно-ресторанної індустрії. Аналіз статистичної інформації виявив певну розрізненість в наявності показників розвитку готельно-ресторанної індустрії за різними джерелами. Сформовані та обґрунтовані методичні аспекти до оцінювання ефективності управління розвитком готельно-туристичної галузі можуть бути використані для визначення доцільності інвестиційних вкладень у проектні ініціативи на регіональному рівні, а також у практичній діяльності суб'єктів господарювання на мікро-, мезо- та макрорівнях. Крім того, консолідована статистична інформація стане доступною для подальшого застосування. У процесі дослідження визначено переваги системного підходу під час здійснення економічного аналізу, що надає можливість управління інформацією для забезпечення узгодженості різних рішень у регіональному контексті: як за напрямками (виробничі, фінансові чи маркетингові), так і за рівнем – стратегічні, тактичні чи оперативні. Запропонований підхід, з одного боку, являє методичне підґрунтя для вдосконалення стратегії управління розвитком готельно-туристичної індустрії України, а з іншого, – може стати дієвим тактичним інструментом для досягнення цільових орієнтирів, визначених у стратегії управління розвитком туризму, які базуються на врахуванні впливу чинників при визначенні туристичної пріоритетності регіону, обмежень, проблем, можливостей, а також імовірних сценаріїв розвитку.

Ключові слова: *готельно-ресторанна індустрія; підприємництво; інвестиційно-туристична привабливість; управління; ефективність; моделювання; кореляційно-регресійний аналіз; статистичний аналіз.*

Нина А. Крахмалёва, Любовь П. Хмелевская, Юлия А. Шевчук
Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина
**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНИВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ
УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ГОСТИНИЧНО-ТУРИСТИЧЕСКОЙ ИНДУСТРИИ**

В статье представлены результаты исследования в части оценивания эффективности управления развитием гостинично-ресторанной индустрии. Анализ статистической информации выявил определённую разрозненность в наличии показателей развития гостинично-ресторанной индустрии по разным источникам. Сформированные и обоснованные методические аспекты к оцениванию эффективности управления развитием гостинично-туристической отрасли могут быть использованы для определения целесообразности инвестиционных вложений в проектные инициативы на региональном уровне, а также в практической деятельности субъектов хозяйствования на микро-, мезо- и макроуровнях. Кроме того, консолидированная статистическая информация станет доступной для дальнейшего использования. В процессе исследования установлены преимущества системного подхода в проведении экономического анализа, предоставляющего возможность управления информацией для обеспечения согласованности различных решений в региональном контексте: как по направлениям (производственные, финансовые или маркетинговые), так и по уровню – стратегические, тактические или оперативные. Предложенный подход, с одной стороны, является методической основой для совершенствования стратегии управления развитием

гостинично-туристической индустрии Украины, а с другой, – может стать действенным тактическим инструментом для достижения целевых ориентиров, определённых в стратегии управления развитием туризма, основанные на учёте влияния факторов при определении туристической приоритетности региона, ограничений, проблем, возможностей, а также вероятных сценариев развития.

Ключевые слова: гостинично-ресторанная индустрия; предпринимательство; инвестиционно-туристическая привлекательность; управление; эффективность; моделирование; корреляционно-регрессионный анализ; статистический анализ.

Nina A. Krakhmalova, Liubov P. Khmelevska, Yuliia A. Shevchuk
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS
IN ASSESSING MANAGEMENT EFFICIENCY OF THE HOTEL
AND RESTAURANT INDUSTRY DEVELOPMENT**

The article discusses the research findings in the area of assessing management efficiency of the hotel and restaurant industry development. The statistics review has revealed certain inconsistency in presenting data on hotel and restaurant industry development indicators across different sources. The study offers a robust methodology to evaluate management efficiency in the hospitality and tourism sector development that can be used to determine the feasibility of investment project initiatives at the regional level as well as have practical implications for business entities' activities at micro-, meso- and macrolevels. Apart from that, the consolidated statistical information will be available for further application. The research results demonstrate the benefits of the system approach in economic analysis which facilitates better information management to ensure coherence in decision making in a regional context in the areas of production, finance or marketing subject to different levels – strategic, tactical or operational. The proposed approach is a valid methodological framework that has great potential to enhance the Ukrainian hospitality and tourism industry management strategy, on the one hand, and might become an effective tactical tool to attain the benchmarks set within the tourism management development strategy, on the other, based on accounting of impact factors in identifying regional tourism priorities, revealing barriers, threats, opportunities and possible development scenarios.

Keywords: hotel and restaurant industry; entrepreneurship; investment and tourist attractiveness; management; efficiency; modelling; correlation and regression analysis; statistical analysis.

Постановка проблеми Для ефективного управління розвитком готельно-туристичної індустрії необхідно визначити потенційну привабливість даної індустрії на мезо чи макрорівні.

Аналіз останніх досліджень є дослідження теоретико-методичних аспектів оцінювання ефективності управління розвитком готельно-ресторанної індустрії.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних аспектів оцінювання ефективності управління розвитком готельно-ресторанної індустрії в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу Обсяг вхідних туристичних потоків є одним з векторних показників, за яким, згідно можна визначити рівень розвитку готельно-туристичної індустрії (за методикою Всесвітньої Туристичної Організації) [2]. Споживачі є основним мірилом динаміки розвитку готельно-туристичної індустрії визначальним суб'єктом економічних відносин на даному ринку. Тому від кількості споживачів, які відвідали регіон, залежить прибутковість готельно-туристичної індустрії.

Потенційно можлива кількість туристів за певним регіоном визначається частиною споживачів, яку може прийняти певний регіон з врахуванням:

- ресурсного потенціалу території;
- місткості матеріально-технічної бази (кількість готельно-ресторанних комплексів, санаторіїв, пансіонатів, приватних садиб тощо);
- рекреаційного навантаження на певну територію, при дотриманні якого формуються умови для екологічної рівноваги та якісно-комфортного відпочинку.

Основними етапами оцінювання розвитку готельно-туристичної індустрії є:

Етап 1. Оцінка готельно-туристичної індустрії території за допомогою експертно-статистичного методу. Авторами пропонується визначити перелік показників, які впливають на підвищення пріоритетності регіону.

Етап 2. Формування заходів з визначення проектних ініціатив щодо розвитку готельно-ресторанної індустрії на регіональному рівні, з врахуванням результатів аналізування впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на управління розвитком готельно-туристичної індустрії. Заходи щодо розвитку готельно-туристичної індустрії мають бути спрямовані на [4]:

- раціональне використання вітчизняного потенціалу;
- здійснення реконструкції та модернізації матеріально-технічної бази готельно-туристичної індустрії;
- підвищення якості сервісного обслуговування готельно-туристичної індустрії;
- створення та покращення необхідної інфраструктури;
- належне інформаційне забезпечення готельно-туристичної індустрії;
- державна підтримка та створення сприятливих умов для розвитку готельно-туристичної індустрії на регіональному рівні;
- сприяння розвитку суміжних галузей економіки;
- забезпечення підготовки висококваліфікованих нових та підвищення кваліфікації наявних кадрів для готельно-ресторанної індустрії;
- створення брендів продуктів у сфері готельно-туристичної індустрії.

Етап 3. Проведення маркетингових досліджень з метою планування попиту на ринку готельно-туристичної індустрії.

Етап 4. Оцінювання економічної ефективності туристичних комплексів певного регіону. Підвищення рівня туристичної пріоритетності певного регіону можна досягти через інвестування у туристичні проектні ініціативи. Доцільність реалізації таких ініціативних проектів можна оцінити за синергетичним ефектом від реалізації економічного, соціального та екологічного ефектів. Визначення економічного ефекту – один із важливих етапів в процесі оцінюванні доцільності інвестиційних вкладень в проектні ініціативи готельно-туристичної індустрії певного регіону [4].

Авторами пропонується визначити пріоритетність інвестиційних проектів щодо підвищення рівня туристичної пріоритетності певного регіону за максимальним значенням економічного ефекту від запровадження туристичних проектів для його досягнення. Пріоритетність інвестиційних проектних ініціатив доцільно визначати за кількісними показниками, проте паритетно з врахуванням якісного оцінювання. Сформовані якісні показники доцільно визначати експертним шляхом. На ряду з економічним ефектом від запровадження проектних ініціатив, щодо розвитку готельно-туристичної індустрії можна отримати синергетичний з соціального та екологічного. Синергетичний ефект є додатковим стимулом при визначенні доцільності інвестування проектні ініціативи [5].

До соціального ефекту в результаті реалізації стратегії управління розвитком готельно-туристичної індустрії віднесено автором сукупно: санаторно-курортне

оздоровлення, задоволення споживчих потреб населення у відпочинку, якісне туристичному обслуговування, створення та забезпечення додаткових робочих місць у сфері готельно-туристичної індустрії та пов'язаними галузями в певному регіоні, збереження культурної та етнічної спадщини [2].

Запровадження проектних ініціатив можна вважати доцільними, при компенсації витрат необхідних для їх реалізації та їх окупності. Проектні ініціативи, які варто запроваджувати для розвитку готельно-туристичної індустрії певного регіону, варто здійснювати за максимальним економічним ефектом від їх реалізації.

Економічно доцільно розвивати готельно-туристичну індустрію, якщо виникають такі ефекти для:

- населення
- створення нових робочих місць не лише за вказаною галуззю а й за суміжними;
- підприємств
- ефективність діяльності готельно-туристичної індустрії;
- місцевих бюджетів
- податки та інші відрахування;
- держави
- податки до державного бюджету.

Ефективність діяльності підприємств за досліджуваною галуззю можна визначити за наступними показниками:

- коефіцієнт ефективності наданих послуг [4]:

$$K_{\text{посл}} = \frac{\Pi_i}{C_i}, \quad (1)$$

де $K_{\text{посл}}$ – коефіцієнт ефективності наданих послуг;

Π_i – сума прибутків i -го виду готельно-туристичних послуг певного регіону, тис. грн;

C_i – собівартість i -го виду готельно-туристичних послуг підприємств певного регіону, тис. грн;

- коефіцієнт прибутковості власного капіталу [4]:

$$K_{\text{в.к.}} = \frac{\Pi_{\text{ч}}}{K_{\text{вл}}}, \quad (2)$$

де $K_{\text{в.к.}}$ – коефіцієнт прибутковості власного капіталу;

$\Pi_{\text{ч}}$ – чистий прибуток готельно-туристичних підприємств галузі, тис. грн;

$K_{\text{вл}}$ – сума власного капіталу готельно-туристичних підприємств регіону, тис. грн;

- коефіцієнт валової прибутковості наданих послуг [4]:

$$K_{\text{в.пр.}} = \frac{\Pi_{\text{в}}}{O_{\text{п}}}, \quad (3)$$

де $K_{\text{в.пр.}}$ – коефіцієнт прибутковості наданих послуг;

$\Pi_{\text{в}}$ – сумарний прибуток готельно-туристичних підприємств галузі певного регіону, тис. грн;

$O_{\text{п}}$ – обсяг наданих послуг, тис. грн.

Етап 5. Оцінювання рекреаційної місткості та туристичного потенціалу готельно-туристичної індустрії. Авторами досліджено, що для запобігання зниження ефекту оздоровлення та відпочинку слід враховувати норми рекреаційного навантаження на відповідні території [4].

Рекреаційне навантаження представляє собою показник співвідношення граничної кількості відпочиваючих, які перебувають на рекреаційній території за умови відсутності негативних наслідків на природне середовище в розрахунку на одиницю площі. Визначення норм рекреаційного навантаження визначається особливістю ландшафтної структури, сезонною складовою та функціональністю використання території. Керуючись показником рекреаційного навантаження готельно-туристичної індустрії для запобігання зниженню якості довкілля доцільним є визначення рекреаційної місткості території, що передбачає розрахунок граничної кількості осіб, що перебувають в межах певної території, без заподіяння шкоди природному середовищу [4].

Рекреаційна місткість визначається для кожного сезону окремо за формулою [11]:

$$V_i = \frac{N_i \times S_i \times C}{D_i}, \quad (4)$$

де V_i – рекреаційна місткість i -тої території, осіб;

N_i – норма рекреаційного навантаження на i -ту територію, осіб/км²;

S_i – площа i -тої території, км²;

C – тривалість рекреаційного періоду, днів;

D_i – середня тривалість перебування туристів і відпочиваючих на i -тій території, днів.

Етап 6. Економічне оцінювання ефективності інвестування коштів для визначених проектних ініціатив для розвитку готельно-туристичної індустрії. Авторами досліджено, що для успішної реалізації даного етапу необхідно визначити необхідні розміри коштів за визначеними проектними ініціативами. Економічна ситуація на ринку є впливовим показником при визначенні необхідної кількості інвестиційних коштів для реалізації проектних ініціатив.

Основними векторами, для розвитку готельно-туристичної індустрії певного регіону і актуально-інвестиційно доцільними є вкладення у такі проектні ініціативи як:

- постійне покращення якості послуг (з вираховуванням рекреаційного навантаження), що включає в себе привабливість природних ресурсів та культурно-історичних пам'яток через раціональне та бережливе використання враховуючи інфраструктурне обслуговування;

2) відновлення та покращення стану існуючої інфраструктури, в тому числі забезпечення транспортного сполучення;

3) належне інформаційне забезпечення та рекламування;

4) сприяння розвитку брендових готельно-туристичних продукції;

5) забезпечення підготовки висококваліфікованих нових та підвищення кваліфікації наявного персоналу для визначеної індустрії.

Висновки та перспективи досліджень.

Отже, методичні аспекти щодо економічного оцінювання ефективності управління розвитком готельно-туристичної індустрії передбачають оцінювання пріоритетності досліджуваного регіону за допомогою статистично-експертного методу; формування переліку проектних ініціатив щодо управління розвитком готельно-туристичної індустрії; оцінювання економічної ефективності функціонування готельно-туристичного підприємства певного регіону; економічне оцінювання ефективності інвестування

проектних ініціатив. Сформовані методичні аспекти щодо економічного оцінювання ефективності управління розвитком готельно-туристичної індустрії можуть бути використані для оцінювання доцільності вкладення інвестиційних ресурсів у і проектні ініціативи для підвищення рівня пріоритетності території та розвитку готельно-туристичної індустрії.

References

Література

1. Baula, A. (2016). Corporate social responsibility as a basis for development strategy. *Menedzhment [Management]*, Vol. 24, P. 213–216. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Menedzhment_2016_24_23.
2. Ivanova, Z. (2014). Theoretica aspect functioning of the financial-investment mechanism of tourism and recreation industry. *Naukovi zapysky NaUKMA [Scientific notes of NaUKMA]*, Vol. 159, P. 32–34.
3. Baula, O.V., Hanushchak-Iefimenko, L.M. (2016). Suchasni aspekty formuvannia korporativno-sotsialnoi vidpovidalnosti v Ukraini [Modern aspects of the formation of corporate social responsibility in Ukraine]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini [Formation of market relations in Ukraine]*, No. 11, P. 26–28. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2016_11_7 [in Ukrainian].
4. Herasymenko, V.H., Halasiuk, S.S. (2014). Orhanizatsiia nadannia turystychnykh posluh: navchalnyi posibnyk [Organization of tourist services: a textbook]. Odesa: Atlant. 242 p. [in Ukrainian].
5. Ivanova, Z.O. (2014). Kontseptsiiia udoskonalennia instrumentariiu upravlinnia rozvytkom turystychnoi pryvablyvosti vitchyznianskykh terytorii [The concept of improving the tools for managing the development of tourist attractiveness of domestic territories]. *Aktualni problemy ekonomiky [Actual Problems of Economics]*, No. 8 (158), P. 183–186 [in Ukrainian].
6. Kalienik, K.V., Fedak, V.I. (2012). Suchasni modeli upravlinnia bahatofunktsionalnym turystychno-hotelnym kompleksom [Modern models of management of a multifunctional tourist and hotel complex]. Retrieved from: http://tourlib.net/statti_ukr/kalienik.htm [in Ukrainian].
7. Kornilevska, M.O. (2009). Upravlinnia hotelnym biznesom ta tendentsii yoho rozvytku [Hotel business management and trends in its development]. Retrieved from: http://tourlib.net/statti_ukr/kornilevska.htm [in Ukrainian].
8. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo: Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 № 2404-VI [On public-
1. Baula A. Corporate social responsibility as a basis for development strategy [Електронний ресурс] / A. Baula // Менеджмент. – 2016. – Вип. 24. – С. 213–216. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Menedzhment_2016_24_23.
2. Ivanova Z. Theoretica aspect functioning of the financial-investment mechanism of tourism and recreation industry / Z. Ivanova // Наукові записки НаУКМА. – 2014. – Том 159. – С. 32–34.
3. Баула О. В. Сучасні аспекти формування корпоративно-соціальної відповідальності в Україні / О. В. Баула, Л. М. Ганущак-Єфіменко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – № 11. – С. 26–28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2016_11_7.
4. Герасименко В. Г. Організація надання туристичних послуг: навчальний посібник / В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк. – Одеса: Атлант, 2014. – 242 с.
5. Іванова З. О. Концепція удосконалення інструментарію управління розвитком туристичної привабливості вітчизняних територій / З. О. Іванова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 8 (158). – С. 183–186.
6. Каленік К. В. Сучасні моделі управління багатofункціональним туристично-готельним комплексом [Електронний ресурс] / К. В. Каленік, В. І. Федак. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/kalienik.htm.
7. Корнілевська М. О. Управління готельним бізнесом та тенденції його розвитку / М. О. Корнілевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/kornilevska.htm.
8. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI

- private partnership: Law of Ukraine of 01.07.2010 № 2404-VI]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> [in Ukrainian].
9. Skliar, H.P., Karpenko, Yu.V. (2015). Derzhavno-privatne partnerstvo v sferi hastronomichnoho turizmu yak instrument modernizatsiinoho rozvytku ekonomiky rehioniv [Public-private partnership in the field of gastronomic tourism as a tool for modernization of economic development of regions]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu* [Economic Bulletin of Donbass], No. 1 (39), P. 98–104 [in Ukrainian].
10. Shmahina, Yu.V. (2009). Perspektyvy rozvytku hotelnoho biznesu ta restoranoi spravy [Prospects for the development of hotel business and restaurant business]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2009/Economics/39523.doc.htm [in Ukrainian].
11. Kravtsiv, B.C., Hryniv, L.S., Kopach, M.V., Kuzyk, S.P. (1999). Naukovo-metodychni zasady reformuvannia rekreatsiinoi sfery: naukove vydannia [Scientific and methodological principles of reforming the recreational sphere: a scientific publication]. Lviv: NAN Ukrainy. IRD NAN Ukrainy, 1999. – 78 s. [in Ukrainian].
- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
9. Скляр Г. П. Державно-приватне партнерство в сфері гастрономічного туризму як інструмент модернізаційного розвитку економіки регіонів / Г. П. Скляр, Ю. В. Карпенко // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 1 (39). – С. 98–104.
10. Шмагіна Ю. В. Перспективи розвитку готельного бізнесу та ресторанної справи [Електронний ресурс] / Ю. В. Шмагіна. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2009/Economics/39523.doc.htm.
11. Кравців В. С. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери: наукове видання / В. С. Кравців, Л. С. Гринів, М. В. Копач, С. П. Кузик. – Львів: НАН України. ІРД НАН України, 1999. – 78 с.